ИЗВЕСТИЯ

НА

ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

КНИГА XII

BULLETIN

DE LA SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE Á VARNA

TOME XII

1961

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО — ВАРНА

КЪСНОАНТИЧНА ГРОБНИЦА ОТ МАРКИАНОПОЛ

Т. ГЕРАСИМОВ

Преди 60 години (1899 г.) след един пороен дъжд е била открита в съседство с външното лице на западна стена на крепостта на античния Маркианопол една зидана гробница с живопис. Местните власти предизвестили К. Шкорпил, който я проучил и направил чертежи и скици от нея и на украсата ѝ. Въз основа на едно негово съобщение е била дадена съвсем къса бележка за гробницата и една рисунка с перо в Известия на Руския археологически институт в Цариград.[1]

Много по-късно, след 16 години (1914 г.), Шкорпил съобщил повече данни за тая гробница в едно свое писмо до проф. Михаил Ростовцев, придружени и от три рисунки. Тия сведения и рисунките последният обнародвал заедно с описанието на друга една късноантична гробница, открита при развалините на град Виминациум (в днешна Сърбия).[2]

Статията на Ростовцев остана непозната у нас, тъй като изданието, където е била поместена, било унищожено през 1917 г.

Предвид интереса, който представлява тази късноантична гробница с живопис за нашата археология и по-специално за проучване топографията на Маркианопол през IV — V в., за която досега имаме много оскъдни данни, ние си позволихме да възпроизведем трите рисунки с перо на Шкорпил и дадем описание на гробницата и украсата ѝ по сведенията, съобщени на Ростовцев.[3]

Гробницата е открита през февруари 1899 г. в местността „Горчивата чешма", представляваща едно възвишение, разположено успоредно на югозападната страна на крепостта на Маркианопол. В тая местност според Шкорпил се е намирал един от некрополите на античния град, тъй като тук през различни времена биват изравяни старинни гробове. Гробницата е била разположена близо до пътя, отклоняващ се от държавното шосе и водещ към с. Река Девня. Сводът ѝ се е намирал на дълбочина 40 см под земята. Тя е ориентирана от запад към изток. Иззидана е била от квадратни, добре изпечени тухли с размери 31 × 31 см и дебелина 4 см. Външно е дълга 2 м, широка 1,10 м и висока 1,25 м.[4]

Тухлите са споявани с хоросан, поставен на дебел пласт. Във вътрешността на гробницата се е проникнало през един отвор на южната ѝ стена, направен до източната (тясната) страна, широк 70 см. Подът е бил постлан с квадратни тухли със същите размери, от които е иззидана самата гробница. Стените отвътре са били измазани с дебел слой хоросан, покрит с бяла боя. Върху тая основа са били изписани орнаментите (обр. 1).

При откриването на гробницата вътрешността се оказала пълна с пръст, натрупана от проникващата през отвора дъждовна вода. Край западната стена били намерени два човешки черепа и някои кости, а из пръстта — късчета от стъклени и глинени съдчета.[5]

Това обстоятелство показва, че гробницата е отваряна в древността.

Както се вижда от описанието и плана, даден от Шкорпил, гробницата представлява правоъгълна камера с полуцилиндричен свод.

---

[1] ИРАИК, VI, 1901, 446.

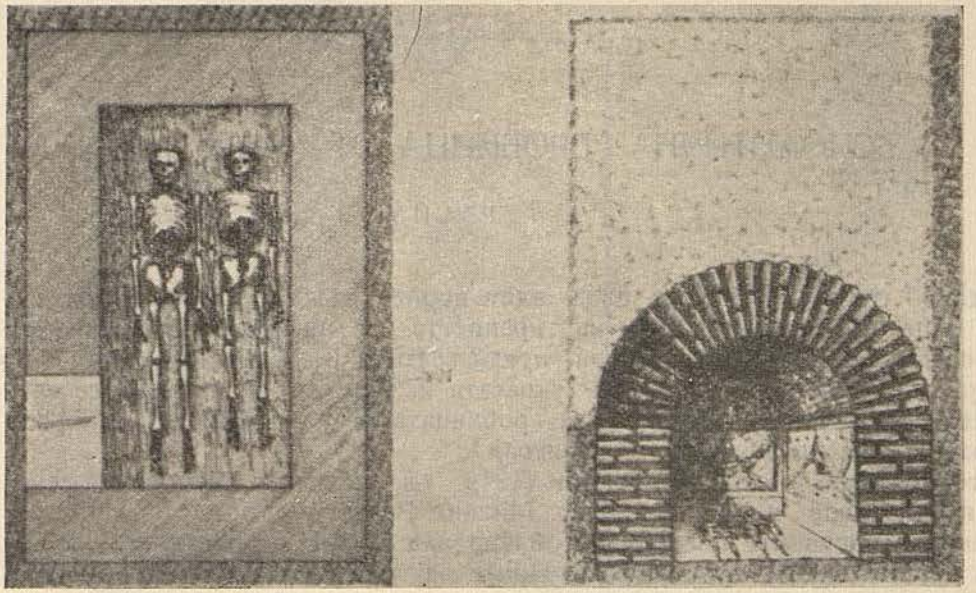
[2] Ростовцев, М. — Две поздне-античные росписные гробницы из Костолаца (Viminatium) и Река Девне (Marcianopolis), ЗКОРАО. IX. 1915.

[3] През 1958 г. е била открита при Марцианопол друга една зидана гробница с живопис, която за съжаление е пострадала от влагата. Сега едва личат части от декорацията ѝ, представляваща цветя със стъбла и листа. Срв. Димитров, Д. Ил. — Раннохристиянска гробница от с. Река Девня, ИВАД XI, 1960, с. 95—100.

[4] В съобщението в ИРАИК, VI, 1901,446 са дадени следните размери: дължина 2,10 м, височина 1,36 м и широчина 1,20 м.

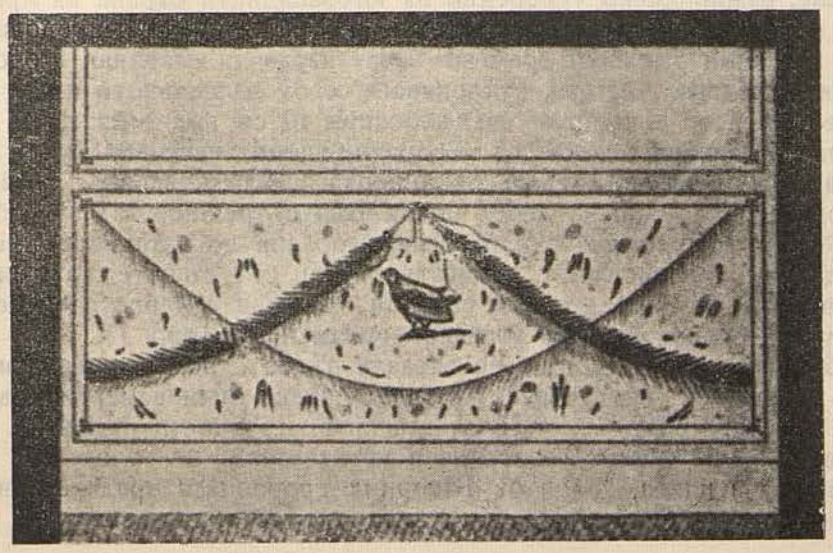
[5] И в двете рисунки с плана и изгледа на вътрешността на гробницата Шкорпил е нарисувал по предположение два цели скелета.

По-горе споменахме, че гробницата е била изписана отвътре. С орнаменти са били покрити само трите стени. Сводът и източната стена са оставени без украса. Системата на декорацията е проста. Повърхността на двете дълги стени под петата на свода, представляваща правоъгълник, е означена с рамка от две успоредни черни линии. Тия правоъгълници,



Обр. 1. Късноантична гробница от Маркианопол
Abb. 1. Spätantike Grabkammer bei Markianopolis

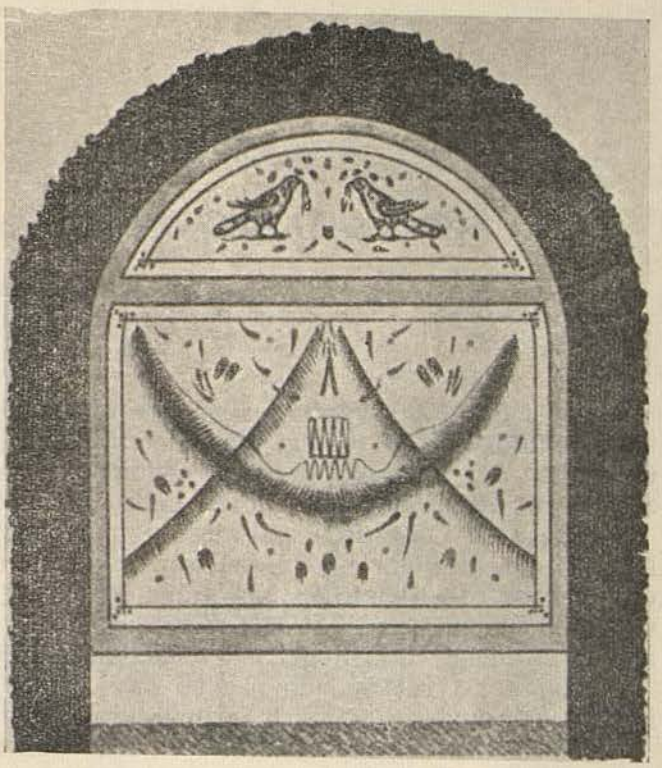
боядисани с бяла боя, са запълнени с безразборно нахвърляни, изписани с розова боя цветчета и със зелена — листенца. Върху този фон е изписана една извита надолу розова ивица с ресни. Краищата ѝ са „окачени“ в горните ъгли на рамката. Тая ивица е кръстосана от две гирлянди, спускащи се от средата на хоризонталната страна на рамката. Гирляндите са наполовина зелени и наполовина лилави. В средата на триъгълното поле между двете гирлянди и ивицата с ресни е нарисуван образ на птица, напомняща пъдпъдък, стояща върху почва, означена със зелена боя. Клюнът е червен, а перушината — синя; тялото е оградено с тъмносиня линия (обр. 2). Повърхността на западната стена е разбита посредством рамки с черни линии на две. Долу, подобно на страничните стени, е ограден с рамка също тъй правоъгълник, измазан с бяла боя. Върху тоя фон по същия начин са нарисувани цветчета и листа. От средата на хоризонталното рамо на черната рамка (вътрешната линия) се спущат настрани две ивици с ресни, нарисувани с розова боя. Ивиците са кръстосани от гирлянда, чиито краища са „окачени“ в горните ъгли на правоъгълната рамка. И тя е нарисувана наполовина със зелена и наполовина с лилава боя. В триъгълното поле в средата вместо образ на птица е начертана орнаментално тения, свързваща



Обр. 2. Живописта върху дългата страна на гробницата
Abb. 2. Die Malerei auf der Seitenwand der Grabkammer

двата края на гирляндата (обр. 3). Полукръглото пространство над правоъгълника е маркирано с рамка от две успоредни линии, начертани с черна боя. И тук върху белия фон са нарисувани цветчета и листенца с розова боя. По средата са поместени образи на два гълъба, прави, един срещу друг. Под нозете им има зелена черта (почва). В клюновете те държат по едно розово цветче.

Както се вижда от описанието и рисунките на Шкорпил, художникът, който е изписал гробницата, се е постарал да разположи декоративните елементи симетрично, като център е използувал западната стена, а двете дълги стени я фланкират. Може би затова е оставил без изписване срещуположната тясна (източна) стена. Растителните орнаменти са третирани твърде условно. Дори гирляндата, която обикновено представлява наниз от листа, тук не е предадена, както бихме очаквали, само с един тон — зелен, а е нарисувана съвсем декоративно наполовина лилава и наполовина зелена. Също тъй и цветенцата, и листенцата са третирани съвсем условно и дават илюзия на тапет.



Обр. 3. Живописта върху западната стена
Abb. 3. Die Malerei auf der Westwand

Разбира се, рисунките на Шкорпил, изпълнени с перо, не могат да предадат фактурата на тая украса и те нямат напълно документална стойност. В описанието той съобщава, че цветовете на орнаментите правят впечатление с тяхната нежност и мекота. Тая характеристика показва, че украсата е изписана al fresco.

Украсата в гробницата от Маркианопол може да се съпостави с декорацията на една от гробниците от старохристиянския некропол в антична Сердика,[1] в която намираме същия принцип на декорация и подобни растителни и животински орнаменти, но с тая разлика, че сердикийският художник е изпълнил задачата си по-повърхностно. Той е изписал по-дългите и късите стени на гробницата с по една червена хоризонтална черта, на която е „окачил“ по три една до друга (на дългите стени) увиснали гирлянди, а на тесните — по две. Тези гирлянди, подобно на тия в гробницата в Маркианопол, са предадени също с две бои. Едната редица листа са изписани с червена, а срещуположната — със зелена боя. В люнета и на тази гробница е поместен мотивът с две симетрично разположени птици (гълъби), които държат в човките си двата края на една гирлянда. Същият декоративен смисъл имат и двете птици от люнета в Маркианопол, само че те държат в клюна си по едно цветче. Украсата от гробницата в Маркианопол стои близо до тая в Сердика и по отношение на мотива с разхвърляни по фона цветя и между тях фигури на птици. Само че, докато в нашата гробница цветчетата и листенцата изпълват като килим правоъгълните плоскости под свода, в Маркианопол разхвърляните цветове са изписани върху повърхността на свода. Освен това те са с дръжки. Тоя декоративен мотив намираме в паметници в Сирия, датиращи от IV—V в., към което време трябва да се отнесе и живописта от гробницата при Маркианопол.

[1] Миятев, Кр. — Декоративната живопис на Софийския некропол, София, 1925, 36 сл.

EINE SPÄTANTIKE GRABKAMMER BEI MARKIANOPOLIS

T. Gerassimov

ZUSAMMENFASSUNG

Im Jahre 1899 wurde zufälig eine Grabkammer dicht der Stadtmauer von antiken Marcianopolis entdeckt. Auf Grund der seinerzeit von K. Skorpil genommenen Notizen und Skizzen, untersucht der Verfasser die Grabkammer und ihrer Wanddekoration. Die Kammer ist gewölbt. Sie ist aus Backsteine und Mörtel gebaut. Länge 2 m und Breite 1.10 m.

Die zwei Langseiten und diese von Westen sind von innen gepuzt und mit Ornamenten bedeckt. Die Bewölbe und die Ostseite sind ohne Dekoration gelassen. Auf weissem Grund sind ordnungslos rosa Blümchen und grüne Blätchen gemalt. Darauf hat der Maler einen Streifen mit Troddeln und zwei Girlanden gezeichnet. Die Girlanden sind halbgrün und halblila gemalt. In der Mitte ist einer Fogel mit dunkelblaue Konturen dargestellt.

Auf der Westwand unten sind zwei ähnliche Streifen und eine Girlande gezeichnet. Oben, in dem halbrunden Raum sieht man zwei gegeneinander stehende Tauben.

Nach dem Stil und der Motiven der Dekoration, darf man die Grabkammer ins IV—V Jahrhundert u. Z. datieren.